תלמוד בבלי · אחרונים · הגהות יעב״ץ · סדר מועד

הגהות יעב"ץ על מגילה

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הגהות יעב"ץ על מגילה

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הגהות-יעבץ-על-מגילה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ב: 4
דף ג. 4
דף ד. 4
דף ה: 5
דף ו. 5
דף ו: 5
דף ז. 6
דף ז: 6
דף ח: 6
דף ט: 6
דף י. 7
דף י: 7
דף יא. 7
דף יא: 7
דף יב. 8
דף יב: 8
דף יג. 8
דף יג: 8
דף יד. 8
דף יד: 9
דף טו. 10
דף טו: 10
דף טז. 10
דף יז: 11
דף יח. 11
דף יט: 11
דף כ: 11
דף כג. 11
דף כד: 12
דף כה: 12
דף כו. 12
דף כו: 13
דף כז: 13
דף כח. 13
דף כח: 13
דף כט. 14
דף כט: 14
דף לא. 14
דף לא: 14

דף ב.

במשנה כרכין המוקפין נ"ב כרך לשון זכר:
שם "**ומוקפות**" **חומה**. נ"ב קאי אעיירות לשון נקנה:

דף ב:

גמ' הא קמ"ל דשעורא דמיל כמה הוי כמחמתן לטבריא נ"ב אע"ג דידוע שיעור מיל אלפים אמה. יש שאינו בקי במדידה. יוכל לשער בהליכה של שיעור זה ובפסיעות. וא"ת הא כבר שמעינן דכוותה כממגדל נוניא עד טבריא מיל (פסחים מ"ו א') תרתי למה לי. וצ"ל דהתם בפסחים משער בהילוך כדדייק לישנא דכדי שילך כו' והכא במיל דראיה קמשער. וטבריא בעמק היא כדאיתא בר"ה (ל"א ב' ועי' רש"י שם. ועי' בשבת קי"ח ב' רש"י ד"ה ממכניסי שבת כו') וכן חמתן שפולי ההר היא יושבת עיין עירובין (ס"א א') והיה ההר מפסיק בין שתיהן. והיינו כדאמרינן לקמן (ג' ב') סמוך ואינו נראה כגון שיושבת בנחל (ועי' בהגר"א א"ח סי' תרפ"ח ס"ק ו):

דף ג.

גמ' יונתן ב"ע אמרו מפי כו'. נ"ב אין מפי זה דומה לחברו. כי הראשון ממש וזה כמו משם:
שם שגלה סתריי כו'. נ"ב אין המכוון בכאן על סתרי סודות ורזי עליונים. כי לא מצינו שגלה יב"ע בתרגום שום סוד נעלם וגנוז בחכמת האמת אלא הכוונה בכאן כמו שמפרש ר"י שהתרגום מגלה פירוש מקראות סתומים והיתה הקפידא ע"ד (שבת צ"ז א') התורה מכסה ואתה מגלה. כי באמת עדיין דבר נסתר צפון במקרא כזה כי מדוע ידבר הנביא בלשון חידה (נמחקו כאן איזה תיבות):
שם דאורייתא מפרשי מילתא. נ"ב זה צ"ע א"כ מאין בא חלוק הפירושים בתורה וגם א"כ לא היה מקום לצדוקים ולבע"ד לחלוק. שמא ר"ל מפרשן מלתא בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם שהם מפרשין ומבארין אותה. והרי היא מפורשת בהם מסיני:

דף ד.

תוס' ד"ה פסק כו' ואין מחזיר הס"ת כו'. נ"ב צ"ע (ועי' בש"ע או"ח סוף סימן כ"ה):

דף ה:

ע"ב גמ' לר' פשיטא ליה. נ"ב ואע"ג דודאי ע"ש טבריוס הקיסר בנאה הורדוס כמש"ל (ו' א') וכ"כ היוסיפון מ"מ הו"ל דין מוקפת דיב"נ אע"פ שחרבו חומותיה כדלעיל (ג' ב'):
רש"י ד"ה כי מספקא כו' ושאינן פרזים. נ"ב אע"ג דלא כתיבי מדיוקא משתמעי וכדכתיבי נמי דמיין:
תוס' ד"ה ורחץ. וא"ת מאי אריא כו'. נ"ב נ"ל איפכא דרבותא קמ"ל אפי' מרחץ כי הא דאמרינן פ"ק דתענית (יו"ד ב') שכח אכל ושתה אל יראה עידונין בעצמי. וס"ד ה"נ אע"ג דאכילה שריא. אפ"ה מרחץ שאינו אלא לתענוג אסור. וכיון דשרי מרחץ כ"ש אכילה ושתיה שכל הצבור צריכין להם פשיטא דשרי. ומשום דרבי בימי אנטונינוס הוה ושלום היה לו מכל עבריו. להכי אורי עובדא בפרהסיא דאפי' מידי דתענוג שרי כי אין מתענין. ועוד נראה שזה היה ג"כ באותה שנה שרצה לעקור ט"ב מפני שנדחה כדמסיק וגם יז"ת נדחה. אז רחץ ביום ראשון והם הודו לו מחמת שנדחה:
ד"ה ובקש כו' א"נ י"ל כו'. נ"ב אליבא דר' אלעזר י"ל כן אבל אליבא דאמת במסקנא א"א לומר כך גם אינו מהצורך (ועי' בהגר"א א"ח סי' תק"נ ס"ק ג'):

דף ו.

גמ' ולמה נקרא שמה טבריא. נ"ב אע"פ שמדברי כותבי ד"ה נודע שזה שמה הניתן לה ע"ש הקיסר טיבריוס שבימיו נבנית ולכבודו קראוה כך. מ"מ חז"ל נתכוונו להסב השם לדבר אחר שלא לתלותו בשם נכרי ע"א. וכ"מ כ"פ שדרשו גם תיבות יווניות ידועות ועשו מהן נוטריקון עיין עליית הלשון:
שם "ועקרון" תעקר כצ"ל:
תוס' ד"ה טארטריות. לשון חרפה. נ"ב כ"ה בלטי"ן טור"ט קלון:

דף ו:

גמ' שעה משחקת לו שאני. נ"ב שאפי' צדיק גמור לא יתגרה בו במילי דידיה אבל במילי דשמיא לעולם אימא אפי' צדיק שאינו גמור מותר להתגרות בו. ולצדיק גמור כה"ג מצוה וחובה נמי איכא וכולהו שנויי קושטא נינהו:
שם דהא בהא תליא. נ"ב שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה:
רש"י ד"ה גרממיא שם כו'. נ"ב כמדומה ר"ל גרמניא היא אשכנז שלנו:

דף ז.

תוס' ד"ה נאמרה. שניתנה לכתוב מדרבנן במג"ת. נ"ב י"ל דניתן לכתוב ולקרות מדרבנן הא מיהא אסתר היא סוף כל הנסים משאיכ חנוכה אע"ג דניתנה לכתוב מדרבנן לא נתנה כתינה דידה לקרות אפי' מדרבנן ובכלל תרוצי זה הוא תרוצו של הר"א ג"כ דמשום דתקנו קריאה במגילה תקנו לה גם כל דיני ספר כאמתה של תורה משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון:

דף ז:

גמ' רבה שדר ליה למרי כו'. נ"ב נראה כי עשיר היה מרי ומיטיב עם רבה שעני היה כידוע (כמ"ש במ"ק כ"ח א') לכן כבדו רבה יקדמו בשלוח אליו תחלה. ואולי מרי זה היה גם המשתדל להעלותו לרבה לגדולה:

שם טסקא דזנגבילא. נ"ב ודאי רטיבא הוה דמעלי לכולא גופא (פסחים מ"ב ב'):

שם קם רבה שחטיה. נ"ב והא דאמרינן בפ"ס (סנהדרין ע') א"ת יין כי יתאדם שאחריתו דם וכה"ג טובא התם. ובר"פ הדר (עירובין ס"ה א') כל המתיישב ביינו כו'. נ"ל שלא שחטו ממש אלא כ"ז הענין לפי שהיו שמחים מאד יכתיב בכל עצב יהיה מותר לכן עשה זאת להעציבן כענין שאמרו ר"פ א"ע (ברכות ל' ב' ל"א א') דחזו לרבנן בדחי טובא כו' ובאחיזת עינים שחטו רבה לר"ז כדאיתא כה"ג פא"ט (חולין נ"ו נ"ז) כן אירע כאן שהרואים היו סבורים ששחטו באמת חרדה נפלה עליהם התעצבו ונאנחו כל שמחי לב. אף ר"ז נתפעל מהם לבש חרדה ונתעלף מרוב דאגה השוברת כל גופו של אדם ומת לבו בקרבו. לכן היה צריך לבקש עליו רחמים להחיותו. אבל דם ודאי לא שפך רבה (אף אם היה במאדים (כמ"ש בשבת קנ"ו א')) אלא כדאמרן וכדכוותה ס"פ ד"מ (סנהדרין ס"ז ב') דם ופרתא מי הוא':

דף ח:

גמ' שצרעתו תלויה ברפאות. נ"ב קרי רפאות בחירק הרי"ש כמו רפאות תהי לשרך:

דף ט:

גמ' מעשה בתלמי כו'. נ"ב אין זה בטלמיוס פילאדילפו שידוע שהיה אוהב ישראל ובקש ההעתקה הידועה מהכ"ג שבירושלם בהכנעה ובהתרפס לו ברצי כסף ודורונות גדולות שעשה לבהמ"ק ולכ"ג ולזקנים מעתיקי התורה שתנתן לו בקשתו זאת כמפורסם בספר

אריסטיאה שחובר על זאת באותו פרק המעשה ע"י המשולח של המלך לירושלם. אלא תלמי אחר הוא זה:

דף י.

תוס' ד"ה שמעתי. דהא גזרו טומאה כו'. נ"ב אחוניו גופיה לא קשיא דהא לא גזור אלא יוסי בן יועזר וחבלו (אף לא הוחלטה על ידיהם כי אם ע"י רבנן דשמונים שנה (עי' בשבת ט"ו ב')) וחוניו בן שמעון מיד אחר מות אביו בנה אותו בית כדאיתא שלהי מנחות ואיהו קדים להו דאינהו קבלו מאנטיגנוס והוא משמעון הצדיק. מיהו תוס' שפיר מקשו למאי דקאר"י מקריבין בזה"ז:

ד"ה דכ"ע. דמשמע דעמון ומואב שהיו בעבר הירדן היו מא"י מיירי כו'. נ"ב לדעתי אין הכרח כ"כ לומר כן דאיכא לאוקמה להההיא בארץ לסיחון ועוג גופייהו ולא במה שטיהר בסיחון (וכ"ה בתוס' חגיגה ג' ב' וביבמות ט"ז א' וב"ב נ"ו א') אלא מיהא מדסתם ותני עבר הירדן משמע דלא פלוג בהו אלא כל עבר הירדן אחד ודינו שוה:

דף י:

גמ' והכתיב ויהי כאשר ראה יעקב את רחל. נ"ב כתיב וישא קולו ויבך כו':

שם יום אחד. נ"ב י"ל משום שנגנז אור שנברא בו. משו"ה נמי מסיק והאיכא שני ובשני נמי לא סגי דאברי ביה גיהנם אלא משלישי דווקא ק"ל. אבל ברביעי כתיב מארת חסר כו'. בששי אדם ביקר בל ילין (ויש לדחות כ"ז וק"ל):

שם ומתרגמינן מירא דכיא כצ"ל (וכ"ה בע"י ובחולין):

דף יא.

גמ' ומסורבלים. נ"ב לשון סרבליהון (דניאל ג):

שם בימי פרסיים. צ"ל רומיים וכן בפעם השני (וכ"ה בדפו"י):

שם הודו וכוש גבי הדדי. נ"ב יש ארץ מערביאים שסמוכה להודו ונקראת גם היא מדינת כוש:

דף יא:

התם אשתבוחי כו'. נ"ב לכאורה דבר תמוה הוא לומר כן. משום נתן לי ה'. וגמירי אפי שדים לא מפקי שם שמים לבטלה כ"ש מלך כשל שקראו ה' משיחו. גם כל הפרשה דנבואת ישעיה עליו לרד לפניו גוים וגו' מוכחת כן שהבטיחו במלכות כוללת העולם

יותר מנ"נ. אבל דרז"ל אמת כי אמנם ההבטחה ודאי כך היתה כללית במפורש שם. ולכן מ"ש כל ממלכות נתן לי ה' דבר אמת הוא. אכן על תנאי היתה המתנה הוא יבנה עירי וגו' וכדאיתא לקמן א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך על כורש כו'. לפיכך לא נתקיימה לו בשלמות. ולא עדיפא מהבטחת מתנת הארץ לא"א שלא נתקיימה בשלמות בעשרה עממין מחמת שלא קיימו ישראל התנאי בעבור ישמרו חוקיו וגו'. שבעבורו אפי' מה שהיה בידם נטל מהם. עד לע"ל שיקוים התנאי בשלמות. תחזור המתנה בשלמותה בב"א:

דף יב.

גמ' תרי חרי. נ"ב עשוי חורים ונקבים מעשה שבכה:
שם של פסים. נ"ב של משי כמו כתונת פסים:
שם ראשונים כלו מפני כלי כצ"ל (וכ"ה בדפו"י):

דף יב:

מרסנא כלום מרסו במנחות. נ"ב דכתיב בהו תופיני מנחת פתים ודרשינן (מנחות נ' ב') תהא אפויה נא. היינו מרס נא:

דף יג.

גמ' על שום אסתהר. נ"ב בתרגום איוב עה"פ אם אראה אור כי יהל. נראה שאסתהר אינו לבנה אלא הוא שם כוכב נוגה שאורו מזהיר:

דף יג:

שהיתה עומדת מחיקו של אחשורוש וטובלת כו'. נ"ב שלא תטמא את מרדכי ואת חוליו שהרי גזרו על העו"ג שיהיו כזבים לכל דבריהם אע"פ שהוא מי"ח דבר מחמיר היה לעצמו בכך ומטומאת ארץ העמים לא היה אפשר להזהר:
שם "אמר לו" והלא כו'. נ"ב בגתן לתרש או איפכא:
שם והיינו דכתיב ויבוקש כו'. נ"ב דאי משום ארס שמא אחר הטיל הארס ויכלו לחשדו למרדכי עצמו בכך:

דף יד.

גמ' א"ל טול אותה. צ"ל אותו (וכ"ה בע"י ובדפו"י בגמ' ליתא מלת אותה):

שם והתניא משנכנסו לארץ לא הוכשרו כל הארצות כו'. נ"ב דומיא דנבואה שלא נאמרה שירה אלא ברוה"ק וכן משגלו כך היה ביחזקאל (עי' מ"ק כ"ה א') אבל אחר שגלו שנית נבואה בטלה ופסקה גם ב"ק אבל שירה לא בטלה אלא מצינו הלל הגדול בירידת מטר והלל המצרי (נמחק ת"א):

שם כפלים כיוצאי מצרים. נ"ב יוצאי מצרים כולם נביאים:

שם לפידות שהיתה עושה פתילות. נ"ב לשון לפיד אש:

רש"י ד"ה נבואה. ובה"ג מנויין כו'. נ"ב לא ידעתי איזה דרך שמר בה"ג ז"ל במנין זה כי מנין לו למנות את עלי שלא מצינו לו לשון נבואה ואם מפני ששימש בכ"ג שרוח הקודש שירה על הכ"ג (ועי' ברכות ל"א ב' לא אדון אתה כו') א"כ ימנה אלעזר בן אהרן וצדוק ושאר הכ"ג. ואם מפני שהיה עלי שופט ישראל מדוע לא מנה כמו כן כל השופטים. גם מה שמנה דוד ושלמה י"ל שלא שמשו אלא ברוה"ק ולא מצינו בהם לשון נבואה ואצ"ל שאין נראה להכניס בחשבון נרעה וברוך ומחסיה ושריה שלא ידענו שהן נביאים כ"א מפי הקבלה וא"כ מיהוה טובא הוו ולמה נמנו אלו ועוד חסרו שנים כמ"ש רש"י מפני שארז"ל מרדכי הוא בלשן ע"ש שיודע בע' לשון. הרי חסרו לנו מן המנין תשעה. וכנגדן אני מוצא מהלוים אסף הנביא ע"י המלך. וידותון בכנור הנבא. הימן חוזה המלך. ועוד בד"ה (א' טו) כנניה שר הלוים ישור במשא. כל אלא בימי דוד המע"ה. הנביא הזקן היושב בבית אל אשר היה דבר ה' אליו בימי ירבעם. חנני הרואה בימי אסא. זכריה המבין בראות האלהים. חנן בן יגדליהו איש האלהים. שבכל אלו נזכר לשון נבואה או מראה וחזיון. וע"ל אלעזר בן אהרן כ"ג דאיהו ודאי נביא שנכתבה בתורה פי' בשמו. הרי ט' כנגד ט' שחסרו:

תוס' ד"ה משום יחוד כשבאין כו'. נ"ב אע"ג דאין אחד בא לדין לבדו שהרי אסור לשמוע דבריו. בתרי ופריצי איכא משום יחוד היינו דקא מסיימי כשבאין למשפט דתנן יהיו בעיניך כרשעים. והיא דנה ביחידה כמומחה

דף יד:

גמ' ויאשיה בן אמון מלך עליהן. נ"ב כמה מקראות לעדים על אמתת דבר זה הנה כתוב בתחלת מעשיו ובערי מנשה ואפרים ושמעון ועד נפתלי וגו' וינתן וגו' וכל החמנים גדע בכל א"י וכתוב ויתנו את הכסף אשר אספו מיד מנשה ואפרים ומכל שארית ישראל ונאמר בפסח שעשה ויעשו ב"י הנמצאים את הפסח ולא נעשה פסח כמוהו בישראל וגו' וכל יהודה וישראל. ואע"פ שגם חזקיה עשה פסח והיו שם ג"כ מהשבטים אבל רבים

היו משחקים ככתוב שם משא"כ בפסת יאשיהו היו כל השבטים שוים לטובה וכן נראה ממ"ש בערי שומרון ויזבח את כל כהני הבמות מכצל שהיה לו שם ממשלה מוחלטת:
תוס ד"ה שגלתה כו' שנקוד בהן לאורה. נ"ב במלאפו"ם. והשתא קושיא קמייתא נמי מיתרצא דודאי לא גלתה שוקה לפני דוד במתכונת לכך אלא קודם שראתה את דוד הוצרכה לכך וכסתה עצמה מיד ולא ידעה שיראנה אדם ודוד בא פתאום וראה אותה מרחוק ג' פרסאות בעודה מגולה בלי שראתהו אז. ותכף באתהו החמימות והלך באור אשו זה ג"פ עד הגיעו אליה ותבעה ולק"מ. משא"כ אם הפירוש לאורה כמו בחול"ם. כלומר שהיתה מאירה לו ג"פ. צ"ל שהיתה עומדת גלוית השוק כדי מהלך ג"פ. זהו ודאי דבר שאין לו שחר לצדקת:
ד"ה דאגיירה כו' עד לאחר שנכנסי לארץ. נ"ב ואיגיירה קודם:

דף טו.

גמ' מתיבי ברוך בן נריה כו'. איכא למידק היאך נתנבא ברוך בארץ כשדים שהרי לא עלה עם הגולה בפעם ראשון עם זרובבל שאלמלא כן היה נמנה עמהם וה"נ אמרינן לקמן שלהי פרקין גדול ת"ת שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה וביחזקאל אמרינן (מ"ק כ"ה א') מאי היה שכבר היה. נדבר עמו תחלה בא"י. והא לא שייך בברוך. וצ"ל דהך ברייתא פליגא בהא וס"ל כמ"ד במדרש ט"א לנבואת יחזקאל בחו"ל:
שם דניאל. נ"ב ודאמרינן לעיל (ג') איהו לאו נביא ע"ש ברש"י וק"ל:
רש"י ד"ה בשנת שתים כו' "לבית". צ"ל לבנות:

דף טו:

שמא על שקראתיו כלב כו'. נ"ב פי' א"מ ז"ל משום דקי"ל (ב"מ צ"ג ב') כלב אינו אונס. להכי חזרה וקראתו אריה דאפי' אחד הוי אונס:

דף טז.

תוס' ד"ה ודחי כו' עולין כו'. נ"ב נ"ל פשוט שיש כאן חסרון תיבה אחת וכצ"ל מאה חצי שקל כו' שהוא ערך הזכר מבן עשרים עד בן ששים. וזהו שסיימו שיתן לו כל פדיונם ר"ל כל שיוויים. ובכן החשבון מכוון. שוב ראיתי שכ"כ הבחיי פ' פקודי ומביאו זקני הגאון החסיד בש"א וכתב שצ"ל בתוס' חמשים שקלים וכך היה כתוב ברי"ת ח"ש וטעה הסופר וכתב חצי שקל. ונכון הדבר ואל מקום אחד הכל הולך. אח"כ מצאתי שכ"ה בב"ר דאסתר:

דף יז:

גמ' וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין כו':
נ"ב סמך זה נאמר אחר שנתקנה ברכת המינין ביבנה בימי ר"ג כדאיתא פת"ה (ברכות כ"ח ב') דהוו להו י"ט ברכות:
רש"י ד"ה הבי לה' הזכירו לפניו כו'. נ"ב מדכתיב הבו ולא כתיב מה דיהבו אלא ה"פ אתם בני אלים הזכירו זאת לפניו אלים שהם אבותיכם:

דף יח.

גמ' האחשתרנים בני הרמכים. נ"ב ראיתי בדברי כותבי חדושי המדינות שעדיין ידועים הם ומצויים בארץ פרס והם מין גמלים בשתי חטוטרות ושמנה רגלים והם קלי המרוץ מאד:

דף יט:

גמ' לא יצא ומחו לה כו'. נ"ב נראה שלא אמר ר"ח כך אלא אחרים חלקו על ר"י. עם שמפרש"י אינו נראה כן. אולי ר"ל ר"ח אמר אח"כ שאחרים חלקו על רבו בכך. והיינו הך כמ"ש. וכן מורה ומחו לשון רבים. ומחו השני מוכרח לפרש כן עכ"פ:

דף כ:

תוס' ד"ה כל כו' ימנה למחר בלא כרכה. נ"ב ושאר הימים בברכה:

דף כג.

גמ' שבעה רואי פני המלך:
נ"ב בשבעה נמי כתיב מרואי סוף ספר ירמיה. ונראה דגירסת רואי הוא דדחקיה לרש"י לאתויי קרא דאחשורש ולא נתכוין לומר שכנגד אותן של אחשורש תקנום אלא לומר שאינם אלא שבעה אע"ג דכתיב בהו נמי מרואי (כמו בחמשה. דשייך בהו. למימרא דלאו חמשה לחוד הוו רואי פני מלך. דאיכא תו תרי) הך מ"ם אינה מ"ם המקצת דהא לא הוו יתיר משבעה בכלל. כדחזינן במלכות אחשורש דטפי משבעה ליכא. מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא להכי ודאי דהנהו שבעה דס"ס ירמיה נמי ז' הוא דהוו טפי לא אע"ג דכתיב בהו נמי מרואי. הלכן קרא להו תלמודא להכי רואי. כלומר ניינו כללא דרואים תו ליכא. וי"ל מ"ם זו שבפסוק דירמיה. לפי שהיתה אותה שררה של

רואי פ"ה עוברת משמשת רק שנה אחת. אח"כ מתמנים אחרים תחתיהם של אלו. והיו נמצאים רבים מהם אלא שלא היו רק ז' בזמן אחד. ולקח ז' מתוך כל הנמצאים או זקנים: שם יעקב מנאה. נ"ב דילמא ע"ש מקומו (וע' תוס'):

שם אבל אמרו חכמים אשה לא כו'. נ"ב נראה דהיינו היכא דאפשר ורישא מיירי בדליכא שבעה (בהני עשרה דמצטרפי לדבר שבקדושה) דבקיאי למקרי ואיכא אשה בקיאה דלא סגי בלא דידה:

רש"י ד"ה ביו"ט. לטרוח כו'. נ"ב ואע"פ שאינו ממלאכת אנשים. צריכין לשמור הבית והבנים בעוד שנשותיהן עסוקות בצרכי סעודה גם צריכות סיוע אנשיהן:

דף כד:

גמ' א"ל זיל אימא ליה כו'. נ"ב גם בכאן שבקיה רבי לענותנותיה. ואינו זר שכן מצינו בהלל זקנו (פסחים ס"ו) וגם בעניו מכל האדם שלא נמלט פעם מכעס וקפידא:

דף כה:

נ"ב דהויא להו כפרה. נ"ב ש"מ איכא נמי כפרה למתים בכה"ג אע"ג דאין להם כפרה בקרבן. ואית ליה קרייא כפר לעמך ישראל לפי מש"ד רז"ל (בספרי) ומייתינא לה תו מדכתיב ואם נכלמו מכל אשר עשו צורת הבית וגו' והנכלמים הם שכבר מתו בארץ או בגלות:

שם שרי לבזוייה כצ"ל ומלת ליה נמחק:

שם בגימ"ל. נ"ב ערש"י בר גירתא. כי הא דשדר אנטונינוס לרבי גר גירא (ע"ז יו"ד ב'):

שם שרי לשבוחיה. נ"ב אפי' בפניו מקצת (עירובין י"ח ב'):

דף כו.

גמ' מה היה בחלקו של יהודה הר הבית כו'. נ"ב היינו רובו. כמו ששנינו (רפ"ב דמדות) רובו מן הדרום כו' וגם במזרח ובמערב ודאי היה ליהודה חלק בו. אבל בצפון ודאי לא היה כלום ליהודה בו אלא לבנימין לבדו. כיון שהיה אולם והיכל כו' בחלקו של בנימין הלא משם לצפון כולו לבנימין כי למה יחתך חלקו של בנימין באמצעו שיטול בו יהודה. והרי כל ירושלים ממקום שהתחיל חלקו של בנימין משם ולצפון הכל לבנימין כמבואר שם בגבולו בספר יהושע ואין ליהודה אלא בנגב ירושלים ואף שם לא נטלו כל דרומה. הא ע"כ לא כל הר הבית במשמע. וכן אני אומר בלשכות והעזרות אינו כולל כולן אלא רובן ככולן זה מוכרח:

דף כו:

רבינא הוה ליה. נ"ב לזבוני. ונמלך בר"א אם ראויה לזריעה. יקננה (וגי' ריי"ף וראי"ש תלא דב"כ "בארעיה" וכ"ה בתוס' לקמן כ"ח ב' ד"ה בתי):
שם ו"ל זבניה. נ"ב לתלא לשון זכר:

דף כז:

גמ' במה הארכת ימים. נ"ב דשכר מצוה הכתובה בתורה בהאי עלמא ליכא וכמ"ש בלח"ש דאבות:
שם ר"ה אינש גוצא. נ"ב יל"ד מה צריך להודיע גנותו. יי"ל שבזה יש התנצלות לר"ה דלא אהדר ליה לרב וכן למר משום דרב ארוך בדורו הוה כדאיתא בהמפלת (נדה כ"ד ב') וכן בפרק ראשית הגז (קל"ז ב') קרי ליה אבא אריכא וחשש ר"ה להשיב לו כברכתו כי אם תתקיים בו כמו שברך הוא לר"ה אזי לא יתכסה בו כל גופו ואולי לא יגיע למחצה ולשליש גופו לכן יפה השתיקה והניחו על שכר ברכה המובטח למברך בעין יפה. שכל המברך מתברך דכתיב וטוב עין הוא יברך:
תוס' ד"ה ולא כו' אפי' כנוי דלא הוי גנאי. נ"ב כי מראה שאינו מחשיבו לקרותו בשמו. כמ"ש במדרש שהיה דוד מתרעה על שקראו אותו בן ישי כאילו א"ל שם. וצ"ע שמצינו כ"פ בתלמוד שלא הקפידו על כך כמ"ש ב"ע חוץ מן הקרח הזה (בכורות נ"ח א') וכן בן זכאי בן כתירא דכוותייהו טובא:

דף כח.

תוס' סד"ה אין כו'. נ"ב ע"ש בתוס' דע"פ שעולה לפי שיטתם בענין קידוש במקום סעודה ונ"ל שא"צ לדחוק דאע"ג דאין אוכלין בהן סעודת רשות אבל דמצוה שרי כמ"ש תוס' שם ודאורחין נמי דמצוה היא כדאיתא ריש מפנין (אבל ל"נ להתיר להאורחים גופייהו מש"ה ועמ"ש הר"ן בשם הרמב"ן בענין ב"כ שבבל ע"ת עשויין) וגם רבנן שרו בה בכל מידי דמהני להו כדאמרינן לקמן ועמ"ש שם בס"ד:

דף כח:

גמ' אמרי האי דעיילינן כו'. נ"ב נראה דהיינו דווקא כשעומדים בחוץ ונכנסין מפני המטר דמחזי זילותא צריכי להי"ט אבל ת"ח העומדים בב"כ ולומדים שם מותרים בכ"ד

הנאה בה גם בישובם ואפי' בא"י ובלי תנאי כדאמר ריב"ל מאי ב"ר ביתא דרבנן ואיהו בא"י קאי ובישובן מיירי. ובזה אין הכרח למ"ש תוס' (ועי' פוסקים בזה):
שם גמור מיני הא מילתא דאמר ר"ז. נ"ב לא בשם ר"ז אמרה אלא כך היתה שומה בפיו. כמ"ש ר"ז:

דף כט.

גמ' רבש"ע עלוב כו'. נ"ב שאני ס"נ. ולא יכול לילך משם לבדו. ויל"ד אמאי מבעתו ליה ואבוה דשמואל ולוי דנפקו אמאי והא ודאי לא היו יושבים שם בטלים אלא עוסקים בתורה ואמר בסמוך דמצוה חביבה היא דכתיב אהבתי מעון ביתך ואמרינן (ברכות ח' א') מ"ד אוהב ה' שערי ציון המצוינים בהלכה כו'. שמא באמת עסקו אז בדבר הרשות דשרו להו כדלעיל דמקרי בי רבנן. וא"ת כי אתיא שכינה הו"ל לאעסוקי באורייתא. י"ל כיון דלא עסקי בה עד האידנא לא מגנא כה"ג:

דף כט:

לבני מערבא דמסקי לדאורייתא בתלת שנין. נ"ב אפשר משום דאינהו פסקי לפסוקי בתלת כדאיתא פ"ק דקדושין (ד"ל ע"א) (ע"ש) אלא מיהא הא קשיא לי טובא דהאמרינן שילהי מכילתין עזרא תקן שיהו קורין קללות שבת"כ לפני עצרת ושל משנה תורה לפני ר"ה: וכה"ג מי מתרמי להו:

דף לא.

רש"י ד"ה קורין בעריות כו' מחמדתן:
נ"ב הכי תנינן שילהי מכות וההיא אקרא קאי מיהו בתר דכחלוהו אנשי כה"ג לעיניה דיצה"ר ואהני דלא מקני אינש בקריבתיה (יומא ס"ט ב' סנהדרין ס"ד א') לא דייק לישנא דרש"י כולי האי דהאידנא לאו עבירה מצויה היא ואין יצרו תוקפו עליה. אלא שי"ל דלא אהני אלא לקריבתיה דהיינו אמו ואחותו ובתו ודכוותייהו דמשום קורבה דידיה ואכתי איכא א"א חמותו וכלתו ואחות אשתו. ובעו"ה בדור אחרון הלז חזר יצה"ר דעבירה לאיתנו הראשון אל פריצי בני עמינו הכת המודחת הרצה אחר צבי מודח לבאר שחת:

דף לא:

תוס' ד"ה משה כו' וקשה שאלו לא מחשבינן. נ"ב ר"ל אלו התוכחות שבנצבים אינן חשובים קללות: